

DOKUMENTUM-VERSEK

Jegyzet a Fotobiográfia elé

Amikor azt mondja: „PAZAR CSENDÉLET / GYÜMÖLCCSEL, DINNYÉVEL BORRAL SÜTEMÉNNYEL”, mikor azt: „IDAS FEKETE TÉRDHARISNYÁBAN”, vagy: „A KAJSZI ÁGAI KIRÜGYEZTEK”, akkor biztosak lehetünk, hogy nem volt szándékában többet mondani, mint amit a csendeletről, Idasról, a barackfáról néhány szóban kifejezett, s bármiről is beszél — mert költői kifejezőeszközei közé tartozik az elmondás —, mindig az adott valóság tárgyi jelenléte lesz legközvetlenebb élményünk. Slavko Matkovićnak, a *Cvetovi saznanja* (A megismerés virágai), 1973 és a *Mi smo mali šašavi potrošači* (Mi együgyű kis fogyasztók vagyunk) 1976 című verseskötetek szerzőjének ezek az Idasról készített fotográfiái nem a metaforák képzeletvilágába sodornak bennünket, hanem a tapintási érzékek porózus tartományába. A képein szereplő dolgok — hattyúk, széles karimájú kalapok, kardhüvelyek, lange ingujj, pravoszláv templom, nagy fehér gomolyfelhő stb. — kitapinthatóak: tömegüktől, kiterjedésüktől függően elmozdíthatóak vagy elmozdíthatatlanok, s ha végső soron ujjbegyünkkel mégsem tudjuk térbeli alakzatukat követni és megrajzolni, mert körvonalai kifutnak birtoklási ösztönünk hatótávolságából, akkor marad a verselemek, a tárgyak első közvetítőcsatornája, az alkalmilag kölcsönvett megjelenítő közegnek, a fényképek, a szavakból rótt képnek az „anyagyszerűsége”. A fekete szegélyű vagy barna színrétegződésű, újságban élet vesztő vagy megsárgult, gyűrött vagy éppen szakadozott felvételek valósága. Matković készülő vizuális regényének ez a versbetéte, úgymond „fejezete”, Leonid Matković-Idas fotobiográfiája nyelvi síkon létrehozott képsor, amit szerzőjük költői képek helyett a köznapi élet kelléktárával, a fényképek szándékosan elrendezett vagy véletlenszerűen adódott tárgyaival és szereplőivel alakított ki. Matković prózaverseinek a legközelebbi párhuzamait a képzőművészetben kereshetjük. A történetet, eseményt fotó és szöveg segítségével megjelenítő story art, a valóság, a fotó és a kép hármasságára alapozott fotórealizmus, a dokumentum-művészet s általában a fotót dokumentálásra felhasználó stílusirányzatok irodalmi rokon műfaja bontakozik ki bennük. Verseire a lényegre szorítókozó szenttelen leírás, a fényképezőgép lencséjének a látásmódja jellemző. Célja a pusztá dokumentálás, de már ezzel is felkelti érdeklődésünket, akár a kezünk ügyébe kerülő régi képeslapok, a családi albumok rozsdásodó fényképei. Nézegetjük őket, és a korabeli helyzetek, a kimerevített valóságpillanatok továbbmozdulhatnak bennünk, ha van induktivitásuk, ha fogékok vagyunk irántuk. Az 1909-től 1967-ig terjedő emberöltőt térelváltató panónként bontják szakaszaira az időrendbe állított fényképek: régiek s

aztán jelenünkhöz egyre közelebbiek, amelyek az elhalványulásukkal fordított arányban színeződnek képzeletünkben egy századunk kétharmadát átfogó emberi életnek a történelem pasztellkódétól érintett rajzává.

GARAI László